

УДК 007 : 304 : 070

Марків О. Т.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ДИТЯЧА ПЕРІОДИКА ЯК ЗАСІБ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ І РЕДАКТОРСЬКИЙ АСПЕКТИ

Дитячі журнали – надійне джерело корисної інформації для найменших читачів. У теорії соціальних комунікацій питання дитячої літератури, зокрема періодичних видань, відведене важливе місце. Адже вони мають бути якісними. Статтю присвячено розгляду своєрідності дитячих журналів як засобу освіти в процесі розвитку пізнавальних і читацьких інтересів. Виділено й проаналізовано показники якості та привабливості дитячої періодики. На основі проведеного дослідження подано редакторську характеристику українських дитячих журналів для молодших школярів.

Ключові слова: українські дитячі журнали, навчання, освіта, редакторська підготовка.

Мотивом до написання цієї статті став професійний інтерес як викладача журналістики (знання редакторських особливостей підготовки інформаційних продуктів зсередини), як педагога-науковця (зацікавленість ефективністю процесу навчання й виховання) і, перш за все, як матері семирічного сина, який ставить допитливі запитання й хоче отримати на них відповіді. Саме для цього купується безліч дитячих книг і журналів. Їх зараз предостатньо! Але зазвичай, вистачає пару годин, максимум день, щоб розглянути й прочитати їх. А запит на інформацію при цьому не завжди задоволений.

Цілі й завдання статті полягають у тому, щоб з'ясувати, які журнали для дітей молодшого шкільного віку формують перші комунікативні моделі з освітньою метою, провести редакторський аналіз і сформулювати рекомендації до їх покращення.

Дитячі періодичні видання в Україні досліджували Н. Вернигора, Ю. Стадницька, Т. Давідченко, Е. Огар, В. Воронович, С. Фролова, І. Юхниця. З наукового дискурсу видно, що сьогодні є значна проблема: соціальна невідповідність читацьких запитів із популяризацією на ринку періодики України видавничих продуктів. Очевидно, що дитяча періодика аналізованого нами віку має бути орієнтована на інтереси дітей; “дитячий” тип читача (6-10 років) передбачає досить широкі можливості розуміння тексту й порівняно невеликий словниковий запас, останнє постає як важливе завдання розширення й збагачення лексики дітей – первинного накопичення знань. При цьому введення нових слів і понять має бути пов’язане з тими предметами та явищами, які оточують дітей і можуть бути

зрозумілими ними в процесі безпосереднього ознайомлення зі світом. У цьому віці дітей цікавить походження тварин, рослин, об'єктів і подій, з якими вони стикаються в буденному житті, саме зараз вони можуть ставити питання, відповіді на яких дають змогу зрозуміти, навіщо й чому відбуваються різні процеси. Але маленький читач не лише прагне зрозуміти це – у нього з'являється бажання оцінити, добре або погано, правильно або неправильно те, що він бачить довкола – так починає формуватися духовний світ з системою оцінних критеріїв особи [1].

Варто відзначити, що реклама “діснеївських” журналів та коміксів сформували в хлопчиків 6-10 років їх популярність і модність. Дівчатка в цьому віці цікавляться публікаціями, орієнтованими на жіночу аудиторію. Можна припустити, що в майбутньому буде збільшуватися кількість дітей та підлітків, які віддають перевагу книгам та періодиці інформативно-розважального характеру. В таких випадках є загроза зниження інтелектуального рівня суспільства. Тут головне завдання вчителів, батьків та видавців наголосити на розвиткові творчості й навчання, видавати, рекомендувати й купувати журнали, які можуть бути інструментом для виховання дітей, забезпечити основні права кожного громадянина будь-якої країни в світі на свободу висловлювання та право на інформацію. Цей показник важливий, тому що в останні десятиліття спостерігається характерна трансформаційна модель – вектор “діти пишуть для дітей”.

За останні роки в життя дитини щільно ввійшов комп'ютер, Інтернет, діти на льоту схоплюють будь-яку інформацію. Але незмінним залишилося те, що діти як і раніше, хочуть пригод, розповідей про героїв – прикладів для наслідування. Сьогодні ми говоримо про те, що якісний дитячий журнал сповна може стати додатковим до підручників засобом освіти в молодшій школі. Журнальний репертуар та його композиційне вираження характеризують дитячу періодику як таку, що за тематичним наповненням здатна замінити енциклопедії, задачки, розмальовки, а комунікативні моделі навчально-пізнавального матеріалу – дидактична гра, персоніфікація – виражені в жанрах: нарисі, есе, байці, гуморесках, фейлетонах, замальовках, забезпечують навчання в грі. Цим, власне, дитяча періодика сьогодення відрізняється від ідеологізованої в 20 столітті, де були присутні й репортаж, і замітка, й аналітичні матеріали. Виходячи з цих позицій, Емілія Огар резонно пропонує виділяти для різних вікових груп типи журналів, вона констатує, що сучасний вітчизняний досвід випуску періодици “представлений здебільше журнальними виданнями – науково-художніми для дошкільнят і школярів-початківців, споживчо-розвиваючими і пізнавально-навчальними для дітей молодшого шкільного віку, просвітницькими і літературно-художніми для підлітків” [3].

В умовах інформаційного суспільства підвищуються вимоги до

духовного росту дітей та молоді: формування в них національної свідомості, планетарного бачення, моральної автономії й стійкості, соціальної активності. Для вдосконалення існуючих форм і методів виховного впливу на дитячу особистість, сьогодні активно використовується дитяча періодика.

Вивчаючи думки батьків, а також маючи знання з видавничої справи та редагування, можемо перерахувати деякі елементи привабливості та якості дитячої періодики:

- продукт з ідеальною поліграфією й цікавим контентом;
- в інформаційно-розважальних блоках дається багато пояснень (пояснення походження комп'ютерних ігор, появи слів і тому подібне);
- матеріал написаний у досконалій письмовій формі: твердий сюжет, цікаві персонажі, гумор, гострі деталі, хороші експерименти.
- журнал пропонує участь у програмах, розіграшах;
- кожен номер, як правило, присвячується якійсь одній темі (наприклад, Гарі Поттеру, багатирям древньої Русі або ж окремим святам) – що дає змогу більш цілісно, з різних сторін підійти до предмету обговорення;
- розміщує фото дітей і фото їх робіт – це стимулює до творчості;
- забезпечує заочний діалог між медіа й читачами – зворотний зв'язок;
- має електронний ресурс, де батьки можуть ознайомитися з концепцією журналу та його перевагами, а також ділитися на форумах своїми враженнями;
- поєднує в собі більше соціальних функцій, які повинні виконувати всі дитячі видання.

Завданням нашого дискурсу є характеристика журналів для дітей молодшого шкільного віку. У цьому руслі хочеться проаналізувати на ринку України наступні загальнотематичні й монотематичні журнали.

Україномовний журнал “Барвінок” – узяв за девіз – оволодівай, не бійся, пробуй себе, запитуй нас! – літературно-художній і загальноосвітній журнал. Розроблені фахівцями з розвитку інтелекту, науковцями нові ігри, дослідницькі подорожі, завдання викликають у дитяти захват можливістю самопізнання, саморозвитку, розкриття своєї прихованої обдарованості. Особливу увагу ми звернули на рубрику “Банк усіляких цікавинок”, оскільки автори в художній формі представляють школярам наукові факти, які дають відповіді на запитання “Хто? Що? Як? Де? Коли? й Чому?”. Завершується рубрика пізнавальним розділом “Хочеш – вір, а ні – то перевір...”. Ідеологічно-повчальне спрямування мають також і матеріали з рубрики “Це твоя Україна”. Тут представлена в основному інформація з історії української культури та культури нашого сьогодення. Довідковим елементом є вміщений словничок, у якому пояснюються терміни, що є в

текстах рубрики й можуть бути невідомі дітям молодших класів.

“Професор Крейд” – яскравий пізнавально-розважальний журнал для дітей від 6 до 10 років. Журнал цікаво й доступно розповідає дітям про навколишній світ, дивні природні явища й складні наукові поняття. Видання виходить українською мовою зі спеціалізованими сторінками для вивчення англійської, а також з музично-розважальним доповненням, яке розміщується в розділі “Скарбничка розваг” (пісні й караоке, комп’ютерні ігри, аудіоказки та “історії – жахалки”, заставки на робочий стіл, картинки-розмальовки, пазли, відеошкола зі створення оригінальних саморобок. Девізом журналу є “Бути розумним – це круто!”. Подібним журналом є “Смайлик” – пізнавально-розважальний журнал для дітей 6-10 років.

Російськомовний журнал “Ухтишка” – єдиний в Україні товстий глянцевиий дитячий журнал для дітей від 6 до 14 років. Пізнавальний матеріал про навколишній світ, таємниці природи, секрети взаємин між однолітками, захоплюючі історії; гумор і яскраві ілюстрації. У кожному номері наклейки, постери й конкурси з призами.

Серед монотематичних пропонуємо визначити видання відповідно до сфери суспільного життя: наукового, суспільно-політичного, художнього й релігійного характеру.

У цій категорії добре себе зарекомендував художній журнал “Джміль”. Кожна рубрика журналу подає неординарний розвиваючий матеріал для уроків з української мови й читання, математики, образотворчого мистецтва, уроків праці, основ здоров’я. А ще – це справжня скарбничка оригінальних сценаріїв свят, розваг, ігор, моральних бесід.

Львівський журнал “Куля” – веселий яскравий журнал для сучасних дітей 7-12 років, адаптований під шкільну програму з вивченням англійської мови. Однак, інформаційний зміст видання не повторює шкільної програми, а лише доповнює її шляхом виконання поставлених завдань через трансформацію навчальних та пізнавальних матеріалів у розважальний формат, який реалізовується із врахуванням психологічних особливостей. Але крім цього, пропонує багато різноманітних ігор, головоломок, веселих завдань та конкурсів. Патріотичний аспект утілено в таких рубриках, як: “Шануй рідне”, “Замки України”, “Наші традиції”, “Зірки України”; творчу діяльність – “Творча майстерня”, “Зроби сам”; довідково-пізнавальний – “Веселі задачки”, “Кулин довідник”, “Світ природи”; розважальний – “Кіноманія”, “Ха-ха-ха”, “Фотоконкурс”.

“Академія Саморобкіна” – цікавий журнал для дітей від 6 років, надійний помічник в організації корисного навчання й дозвілля учнів початкової школи, який допоможе розвинути творчі здібності, увагу й наполегливість; навчить працювати з різними матеріалами, робити цікаві саморобки з паперу, дерева, тканини, бісеру, пластиліну. Містить конкурси,

головоломки, пізнавальні комікси.

“Веселі ідеї” – журнал родинної арт-терапії. Допомагає дітям розвинути їх здібності, здолати труднощі в навчанні, знайти ідеї для свого хобі. “Веселі ідеї” – це збірка майстра-класів для дитячої творчості й родинного дозвілля. Завдяки детальній покроковій інструкції в картинках, діти можуть працювати з журналом самі. В кожному номері представлені завдання різної складності для різних вікових категорій. Журнал вчить бути добрими, уважними, щасливими й успішними.

“Світ дитини” – це єдиний патріотичний літературно-мистецький часопис в Україні, який формує світогляд юних у душі християнської моралі і національної самосвідомості. Тобто релігійний, а саме – християнський журнал – аналіз лексики дає можливість так його позиціювати. На сторінках журналу цікаво представлені звичаї, культура, новітня історія на кращих зразках української та світової літератури. Отже, видання стає в пригоді батькам, вчителям і вихователям. Публікує релігійні оповідання, історичні розповіді, переклади творів сучасних всесвітньовідомих дитячих письменників, знайомить зі славетними людьми України, друкує твори, що ввійшли до шкільної програми, вчить дітей традицій і звичаїв, пісень і вистав, публікує творчі роботи юних літераторів і митців. “Завдання від пана Мудрагеля” і чайнворди, Шевченківська вікторина (для прикладу) спонукають читачів навчитися логічно мислити.

Як додаток до журналу видаються книжки із серії “Бібліотечка школяра”.

Цікавим інформаційним продуктом з християнською тематикою є також “Шискін ліс” – дитячий пізнавальний журнал для дітей 6-10 років. У журналі друкуються казки, оповідання, сценарії як сучасних авторів, так і класиків. Разом з героями журналу юні читачі навчаються і грають, подорожують і майструють, пізнають навколишній світ і знайомляться з християнськими чеснотами.

Саме такі журнали допомагають дітям отримати перший творчий досвід спілкування з мас-медіа. Але, на жаль, перераховані вище особливості журналів для дітей до від 6 до 10 років стають на перешкоді чіткому виділенню видів: інформативність, ступінь пізнавальності й розвитку в цій ситуації важко піддаються об’єктивному обчисленню [2].

Важливо відзначити, що на розкладках з газетами й журналами дуже рідко можна побачити перераховані нами журнали. Їх майже немає. Нам доводиться шукати їх в спеціальних магазинах або ж виписувати поштою. Виходить – купуємо те, що є, лише не витратити б час. Варто підсилити маркетингову роботу з популяризації таких потрібних дітям, батькам і суспільству загалом інформаційних продуктів.

З погляду редакторської підготовки дитячої періодики, важливо дотримувати ціннісну дію, виховання у дітей національної самосвідомості шляхом популяризації творів вітчизняної й світової літератури, фольклору,

прагнення до знань, стимулювання творчих здібностей, сприяння школі в освоєнні учнями навчального матеріалу (наприклад, "Барвінок" публікує вкладиші з обов'язковими в 1-6 класах програмними творами, які важко знайти в бібліотеках).

Висновки. Дитячий журнал як засіб освіти зобов'язаний йти в ногу з начальньо-виховним процесом, тому навчальні ігри, вікторини, а більше того, інформаційні тексти слід погоджувати з педагогами молодшої школи й навіть з психологами. Оскільки дитячому виданню більшою мірою, ніж будь-якому виданню "для дорослих" необхідно враховувати психологічні й соціальні характеристики "свого цільового віку", своєї аудиторної групи, щоб здійснювати грамотну редакційну політику загалом. Усе для того, щоб проведення часу з журналом приносило дитині користь і задоволення, а не перенавантажувало її.

Виходячи з педагогічної суті питання формування дітей як особистості під впливом дитячої періодики, потрібно враховувати чинники дії й зовнішнього середовища. М. В. Осоріна відзначає три головні чинники, що визначають формування в дитини певного світосприйняття в процесі дорослішання: перший – це впливи "дорослої культури", активними провідниками якої є, спочатку батьки, а потім і інші вихователі; другий – це особисті зусилля самої дитини, що виявляються в різних видах її інтелектуально-творчої діяльності; третій – це дія дитячої субкультури, традиції якої передаються з покоління в покоління дітей і надзвичайно значимі в розумінні дітьми того, як освоїти світ довкола [4]. На кожному із цих етапів важливу роль має журнал.

У свідомості сучасників спостерігається нова тенденція: вважається, що за часів наших батьків на сторінках журналів модель комунікації була серйозною, зацікавленою, шанобливою; сьогодні, дотримуючись принципу "вчимося граючи", змістове наповнення в багатьох сучасних примірниках стало куди більш дитячим, наївним, гламурним, просто розважальним. Тобто, осмислене на минулому етапі розуміння дитинства перетворюється на незмінний шаблон, спрощується й зводиться до концепту. А для дітей однаково важливі гра, пізнання, колекціонування й інтелектуальна робота.

Головне пам'ятати, що дитяча періодика продовжує виконувати свої основні функції: виховну, навчальну, пізнавальну, довідкову, інформативну, ідеологічно-ціннісну, розвиваючу, розважальну, художньо-естетичну й функцію залучення дитини до читання. Формування пізнавальної самостійності як ознаки особистості, розвиток читацьких інтересів, бажання й уміння вчитися – "вічні" завдання, які покликана вирішувати початкова школа. Важлива роль належить книгам і дитячому журналу. Адже вміст журналістських матеріалів, адресованих юному читачеві, може значно вплинути на формування світосприйняття, світогляду й психології дітей і, звичайно, на їх відношення до суспільства, в якому вони живуть.

Використана література:

1. Капустіна Г. Л. Дитяча періодика сьогодні: до питання про цільову аудиторію [Текст] / Г. Л. Капустіна // Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві : матеріали міжнар. заоч. наук. конф. (м. Москва, травень 2012 р.). – М. : Ваш поліграфічний партнер, 2012. – С. 93-96.
2. Круть І. Журнал для дітей: дискурсивні характеристики // Вісник Львівського університету. – Серія журн. – 2011. – Вип. 34. – С. 136-141
3. Огар Е. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Е. І. Огар. – Львів : Аз-Арт, 2002. – 160 с.
4. Осоріна М. В. Секретний світ дітей в просторі світу дорослих / М. В. Осоріна. – СПб., 2000.

МАРКИВ А. Т. Детская периодика как средство образования: педагогический и редакторский аспекты.

Детские журналы – надежный источник полезной информации для наименьших читателей. В теории социальных коммуникаций вопросу детской литературы, в частности периодических изданий, отведено важное место. Ведь они должны быть качественными. Статья посвящена рассмотрению своеобразия детских журналов как средства образования в процессе развития познавательных и читательских интересов. Выделены и проанализированы показатели качества и привлекательности детской периодики. На основе проведенного исследования подана редакторская характеристика украинских детских журналов для младших школьников.

Ключевые слова: украинские детские журналы, обучение, образование, редакторская подготовка.

MARKIV O. T. Child's periodicals as mean of education: pedagogical and editorial aspects.

Children's magazines – a reliable source of the helpful information for the least readers. In the theory of social communications to a question of the children's literature, in particular periodicals the important seat is allocated. In fact such editions should be qualitative. Article is devoted to consideration of an originality of children's magazines as to means of formation during progress of cognitive and reader's interests. Parameters of quality and appeal of the children's periodical press are allocated and analysed. On the basis of carried out research the editorial characteristic of the Ukrainian children's magazines for younger students is submitted.

Keywords: Ukrainian child's magazines, descriptions, education, editorial preparation.

УДК 141.7:316.61

**Париш Н. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті розглядаються питання підвищення ефективності формування екологічної культури майбутніх інженерів-педагогів у вищих навчальних закладах. Наведено конкретні приклади здійснення екологічної освіти у вищих навчальних закладах України.